

שלום רב,

הרשה נא לי להטריחך בשאלות הבאות:

1) האם רשאי נפקד להחזיר מיזמתו פקדון לבנו הגדול של המפקיד או לאשתו, שאינה נושאת ונותנת בתוך הבית?

2) האם רשאי אומן לדעת הש"ך בסי' ע"ב ס"ק קל"ו להחזיר מיזמתו את החפץ שקבל, לאשת בעל החפץ או לבנו הגדול? (לענ"ד יש סברה לחלק ולומר שגם לדעת הש"ך אימתו צריכים להחזיר מיד ליד דוקא בשומר שקבל את החפץ לשמירה, אזי צריך גם השבה מעולה, מה שאין כן באומן שקבל את החפץ לתיקון ועל אף שנפסק, "כל האומנין שומרי שכר הם" (ב"מ פ' טו"ש"ע ש"ו, א'), זה לענין אם נגנב או נאבד אצלם, אך ההשבה יכולה להעשות גם לאשת בעל החפץ או לבנו, ומעשים בכל יום שאומנים מחזירים לאשה או לבנים, גם כשבעל החפץ לא אמר מראש לאומן שיחזיר ליד בנו או ליד אשתו. והנה לגבי משיב אבידה, פוסק המחבר בסימן רס"ז סעיף ט"ז כרב יוסף שאמר שדינו כשומר שכר, ואעפ"כ פסק בשו"ע הרב, הלכות מציאה ופקדון סעיף ל"ב שיכול שומר האבידה למסרה לשמירה לשומר אחר, הרי שעצם הקביעה על משהו שהוא כשומר שכר, אינה עושה אותו לשומר שכר לכל דיניו שמא ה"ה לגבי אומן שהוא כשומר שכר, וכפי שכתבתי.

3) מה יהיה דינו של אומן שאומר לפני שני עדים: "מצדי יכול בעל החפץ ליטול את שלו ולהביא מעות יותר מאוחר", האם יהיה דינו מכאן ואילך כש"ח או כש"ש?

בתודה מראש
ובכבוד רב
עמוס סמואל

למר עמוס סמואל, שלום רב!

לה אימון מלא בעסקיו, שבוה אין טענה למה מסר לה, ומסתייע מהאמור בדומה לזה בב"מ דף ל"ו בענין ההיא סבתא. ברור שנימוק זה יתכן גם במסירה לבנים, כשידוע שהאב סומך עליהם; ב', מדמה זאת למה שאמרו כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. לפי טעם זה אין צורך בהו"

א. השאלה אם מספיקה החזרת החפץ הנתון לשמירה וכן החזרת ההלוואה לא לידי בעל החפץ או המלוה עצמו אלא לאשתו, או לבניו, נמצאת לראשונה בתשו' מהר"ם. הדיון שם על החזרת הלוואה לאשת המלוה. הוא פוטר משני טעמים: א', כשהאשה בת דעת והיא נושאת ונותנת בבית והבעל רוחש

כחות, אלא מסתמא דמלתא נתונה נאמנות
אדם לאשתו ובניו.

זו, הרי לא נאמר שם שהמדובר בידוע שהבן
נאמן עליו.)

ב. המהרש"ל (ביש"ש לבק' פ"ט, סי'
לט) חולק על זה בשתי נקודות: א', במק'
רה הנידון, דהיינו בהלואה. בזה לדעתו אין
זה תלוי כלל באימון שיש למלוה באיש זה
שהחזיר לו הלואה, כי בהלואה אין
הלואה נפטר אלא בהחזירו לידי המלוה. וזה
לפני שההלואה הרי קנויה לו, והחזרת חוב
צריכה להיות רק למלוה עצמו; ב', במה
שמשוה החזרה להפקדה, שכשם שאמרו כל
המפקיד וכו' כן בהחזרה. אומר המהרש"ל
שאין זה דומה, שבהחזרה יכול המפקיד
לטעון שאינו מאמין להם, משא"כ בפקדון
כל עוד שלא התנה אחרת, יש להבין
שהיה מוכן שהנפקד ימסר השמירה לאחד
מבני ביתו. אכן אם יש הוכחה שהמפקיד
רוכש אימון או נפטר המפקיד והיינו, שזה
הרי מוכח מהעובדא דההיא סבתא, שכל
שהאיש נאמן על המפקיד אינו יכול לבוא
בטענה, למה מסר לו השומר את החפץ.

ג. בנקודה זו האחרונה, שהשומר נפטר
כשמסר לאדם הנאמן על המפקיד אין חולק,
ואף לא תתכן מחלוקת, שכן זו מוכחת מהא
דהיא סבתא, ולא מצינו מי שדוחה ראייה
זו. מה שהוזכר בנידון אשה הנושאת ונו'
נתת בתוך הבית אינו אלא, איפוא, דוגמא
עפ"י השאלה שנשאלה. אין המהרש"ל מב'
חין בין שואל לשאר שומרים, אלא בין
הלואה לשומרים באשר לנקודה א' של טי'
עונו נגד המהר"ם, וזה כמבואר בדבריו,
מפני שהלואה להוצאה ניתנה. כאסמכתא
לטענתו השניה, שיש להבחין בין החזרה
להפקדה מביא מתשו' הרא"ש (שהובאה ל'
הלכה בשו"ע סי' ע"ב) שאין השואל נפטר
אלא בהחזרת החפץ לידי המשאיל, אבל ב'
החזרתו לבנו הגדול — אינו נפטר.

(גם מזה יש לראות שאינו מבחין בין
שואל לשאר שומרים, שאל"כ מה ראייה היא

ד. בדעת הרמ"א מדייק הסמ"ע ומסכים
עמו הש"ך, שמשוה הלואה לשאלה, ובשני'
הם אינו נפטר אלא כשמחזיר למי שידוע
שהוא נאמן על הגילים. אולם בשאר שומ'
רים נוקט שיש להשוות החזרה להפקדה,
וע"כ כשמחזיר לאשה או לבנים נפטר. ו'
חמור שואל משאר שומרים הואיל וכל ה'
הנאה שלו, בדומה ללוה, ע"כ אינו נפטר
אלא כשמוסר למי שידוע כנאמן על ה'
משאיל.

כאסמכתא לפסק זה הוא פסקו של הרא"ש
בתשו' הנ"ל וסובר שדברי הרא"ש הם בשו'
אל בדוקא, וכן הלאה, ולפי"ז חולק הרא"ש
על המהר"ם שפטר גם בהלואה מצד הדמ'
יון של החזרה להפקדה, ויותר נראה שגם
מהר"ם מודה בהלואה ושאלה, וכדמוכח לה
הגר"א מב"מ צ"ח * . פסקו של הרמ"א לפ"ז
הוא עפ"י תשו' מהר"ם בנאמן על הבעלים
גם בהלואה (סי' ק"כ), ומוסיף עליו שהוא
הדין גם בשואל. ומחולק עם היש"ש באשר
לשאר שומרים, שבזה סובר כמהר"ם להש'
וות החזרה להפקדה.

ה. כהבנת המהרש"ל בתשו' הרא"ש ב'
סמ"ע, והש"ך מכריע כך להלכה, שדברי
הרא"ש הם לא רק במשאיל אלא בכל
השומרים. והיינו, כי יש להבדיל בין החזרה
להפקדה.

כן הביא הש"ך (בסי' ק"כ) דעת המהרש"ל
הסובר שבהלואה אין החזרה פוטרת, גם
כשמוסר לידי אשת המלוה שנאמנת עליו
בכל. כזו נראית דעת הגר"א. אכן גם לדעה

* ולפי זה, נימוקו השני של המהר"ם דמד'
מה החזרה להפקדה לא בא אגוונא דנשאל
עליה, דהיינו במלוה, אלא בא להשמיענו הלכה
בשאר פקדונות, אבל אין כולל לוח ושואל
וצ"ע.

זו, בכל השומרים, כולל שואל, החזרה לידי אדם הנאמן על הבעלים פוטרת. וכאמור, אין ע"ז חולק, ואף לא יתכן מישהו שיחלוק ע"ז.

ו. מהאמור יוצא בנוגע לשאלה — לפי הציור שבשאלון, אם הבן ידוע כנאמן על האב, על כל פנים בדברים בעלי ערך לא רב, דוגמת השעון שנוכח בשאלה, השבת השעון לידו ע"י השען שאינו אלא שו"ש, פוטרתו לדברי הכל. והמוסר חייב לשלם לו עבור התיקון כפי התחייבותו.

ואם אין ידוע הבן כנאמן, אלא בסתמא, הדבר שנוי במחלוקת, אם המסירה לידו פוטרת את השען. לדעת המהר"ם והרמ"א נפטר, ואילו לדעת המהרש"ל הש"ך והגר"א אינו נפטר. ולמעשה לא ניתן לחייב השען בכגון דא, שיכול לפטור עצמו בטענת „קים ליי" כדעת המהר"ם והרמ"א. אולם, מאידך, אי אפשר לחייב את בעל השעון לשלם שכר התיקון, כיון שבזה הוא המוחזק.

ונראה להוסיף, שמסתבר בכגון דא, שאין המדובר על חפץ יקר ערך במיוחד, סתמא דמילתא שאדם סומך ומאמין לבניו. וכל הדברים האמורים בהלכה לא נאמרו אלא בדברים חשובים, שאז אינו סומך אלא על אלה שידועים בטיב עסקים וידוע שסומך עליהם, ויכול לטעון שאינו מאמינם. וע"כ בניד"ד הרי זה בידוע שמאמינים ונפטר האומן כשמסרם לידם. ויש לחייב המוסר בדמי התיקון.

ז. אשר לשאלה, אם יכול אומן לפטור עצמו מדין שו"ש ע"י שאומר בפני עדים שאינו מעכב החפץ על שכרו. אין זה מפור-

רש, אולם יש להוכיח שגם בזה נפטר מדין שו"ש. שהרי כנ"ל כשמוסר לאדם שנאמן על המפקיד פוטר עצמו. רואים מזה שיכול אדם לסלק עצמו משמירה לא רק כשמוסר לידי הבעלים או שאומר להם זאת. א"כ למה לא יוכל להוריד מעצמו תורת שו"ש בגילוי דעת בפני עדים.

ואם אפילו נבא לחלק ונאמר, שכל שלא אמר זאת לבעלים עצמם, שמא כשיבאו לקחת הזופץ יעכב בידם, ויאמר שלא היו אלו אלא דברים בעלמא (אם כי לא מסתבר כלל), מכל מקום ברור שאם האומן מוסר החפץ ליד בנו של הבעלים, מבלי לקבל שכר עבודתו, הרי הדבר מוכח במעשה זה שאינו מעכבו על שכרו, א"כ ודאי שיוורד ממנו תורת שו"ש, ואין לדון בו אלא דין שו"ת, גם לדעת החולקים למהר"ם והרמ"א. ומכיון שלפי נוסח השאלה, החפץ נגנב, והרי שו"ת פטור על הגניבה, נמצא שגם מצד זה יש לפטור האומן.

(אלא שבזה יש לדון אם יקרא לגביו ש-שמר כדרך השומרים, שהרי אילו היה זה שמור בחנותו אולי לא היה נגנב.)

ח. לשאלה, אם יש הבדל ביחס להחזרת החפץ לא' מבני המשפחה בין אומן לשאר שומרים, אין מקום בסברא להבדל מעין זה. ומה שהבאת משומר אבידה אינו דומה, ש-הרי אבידה אין לה שומר מוגדר ע"י הבעלים, וככלי מוצא זה או אחר, ממילא יכול המוצא גם למסור לאחר, שהרי זה כאילו הוא ה-מוצא.

בברכה נאמנה

ש. ישראלי